

Sygn. akt: I ACa 1200/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 marca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Grzegorzcyk
Sędziowie:	SA Hanna Rojewska (spr.) SA Dorota Ochalska - Gola
Protokolant:	st.sekr.sądowy Grażyna Michalska

po rozpoznaniu w dniu 5 marca 2013r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **P. F.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Zakładowi Karnemu w P.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Płocku

z dnia 18 lipca 2012r. sygn. akt I C 1446/10

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1 i 2 w ten tylko sposób, że zasądzoną w punkcie 1 kwotę 1.000 złotych podwyższa do kwoty 4.000 (cztery tysiące) złotych;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. nie obciąża powoda nieuiszczoną opłatą od oddalonej części apelacji;

IV. przyznaje i nakazuje wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Płocku na rzecz adwokata M. K., prowadzącej Kancelarię Adwokacką w P. kwotę 147,60 (sto czterdzieści siedem 60/100) złotych brutto tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 18 lipca 2012 roku Sąd Okręgowy w Płocku zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Zakładu Karnego w P. na rzecz powoda P. F. kwotę 1.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 22 lipca 2010 roku do

dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałym zakresie, odstąpił od obciążania pozwanego kosztami postępowania, przejmując je na rachunek Skarbu Państwa i nakazał wypłacić wynagrodzenie pełnomocnikowi ustanowionemu z urzędu.

Sąd u s t a l i ł, że P. F. pierwszy raz został skazany w wieku 17 lat za rozbój na karę 3 lat i 8 miesięcy pozbawienia wolności. Następnie był dwukrotnie karany za kradzieże - kary po 1 roku 6 miesięcy pozbawienia wolności i pobicie, za które otrzymał karę pozbawienia wolności w wymiarze 8 lat.

W Zakładzie Karnym w P. odbywał po raz pierwszy karę w 2000 r. Obecnie przebywa w tym Zakładzie od 2002 r. W sumie po skończeniu siedemnastego roku życia do momentu wyrokowania powód przebywał na wolności 3 lata.

W okresie od stycznia 2007r. do 31 lipca 2010 r. powód przebywał w celach : 600, 304, 519, 522, 524. Przeludnienie przewyższało normę określoną w art. 110 k.k.w. w okresach: od 10 sierpnia 2007 r. do 21 maja 2009 r. i od 30 czerwca 2009 r. do 8 lipca 2009 r. i od 14 sierpnia 2009 r. do 23 września 2009 r. i od 24 września 2009 r. do 8 października 2009 r. oraz od 2 listopada 2009 r. do 27 listopada 2009 r. i od 2 grudnia 2009 r. do 4 grudnia 2009 r.

Powód przebywał w oddziale zamkniętym. Opuszczał celę na jedną godzinę dziennie, na czas spaceru oraz uczęszczając na zajęcia szkolne i kluby zainteresowań. W trakcie pobytu w zakładzie karnym - uczył się. Ukończył 2 letnią szkołę zawodową, a następnie 3-letnie technikum. Nauka w szkole zawodowej odbywa się 3 razy w tygodniu w wymiarze 4 godzin, a w technikum także 3 razy w tygodniu, ale po 6 godzin. W 2012 r. przystąpił do egzaminu maturalnego.

Powód był aktywnym uczestnikiem zajęć kulturalno – oświatowych, członkiem klubu literackiego i klubu karaoke, uczestniczył w prowadzeniu gazetki więziennej.

Zakład jest jednostką typu zamkniętego, przeznaczoną dla recydywistów penitencjarnych - mężczyzn.

Wszystkie cele mieszkalne są skanalizowane, z doprowadzoną zimną wodą, z wydzielonymi kącikami WC. W części cel kąciki są w pełni zabudowane. Były także cele, w których kąciki sanitarne nie miały trwałej zabudowy, z boków osłaniały je blaszane ścianki, a z przodu kotara z materiału; korzystający z nich nie mieli zapewnionej należytej intymności. Wszystkie kąciki wyposażone są w umywalkę i sedes.

Na terenie Zakładu karnego jest również siłownia. Osadzeni mogą uprawiać siatkówkę, tenis stołowy, grać w „piłkarzyki”.

W dniach 17-19 marca 2009 r. w Zakładzie Karnym w P. została przeprowadzona wizytacja zapobiegawcza z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich.

Przedstawiciele Rzecznika wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Zakładu i jego podstawowych problemach, obejrżeli teren jednostki oraz pomieszczenia we wszystkich oddziałach mieszkalnych, przeprowadzili rozmowy ze skazanymi, tymczasowo aresztowanymi oraz funkcjonariuszami i pracownikami, przeprowadzili na osobności rozmowy z osadzonymi bez obecności osób trzecich. Uznali m.in., iż dla poprawy warunków osadzenia w Zakładzie Karnym w P. należy dokonać przeglądu wyposażenia cel mieszkalnych i innych pomieszczeń w celu naprawienia lub wymiany znajdujących się w nich uszkodzonych sprzętów, zamontować na wszystkich łóżkach górnych zabezpieczenia przed upadkiem oraz ułatwiać wejście drabinki, sprawdzić stan materaców i koców, dokonać wymiany nienadających się do użytku egzemplarzy. Stwierdzili, że ściany, sufity, podłogi wymagają remontu. Zgłoszono także zastrzeżenia co do łaźni, zwracając uwagę na konieczność remontu.

Powód ma dwójkę dzieci, na które ma zasądzone alimenty w wysokości 670 zł. W Zakładzie Karnym nie pracuje, nie posiada żadnego majątku.

Na podstawie powyższych ustaleń oraz po dokonaniu oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, Sąd Okręgowy uznał, że w zakresie roszczenia nieprzedawnionego, tj. za okres od 19 lipca 2007 roku do 31 lipca 2010 roku

w przypadku powoda nastąpiła taka kumulacja złych warunków odbywania kary, że uzasadniona jest ocena, iż doszło do naruszenia prawa do godnego traktowania osadzonego.

P. F. zetknął się ze zjawiskiem przeludnienia w Zakładzie Karnym w P. w okresie od chwili osadzenia w 2002 r.

Z uwagi na całokształt dolegliwości wynikających ze zjawiska przeludnienia, które w tym wypadku trwało około 2 lat i 3 miesięcy, Sąd uznał, że nastąpiło poniżające traktowanie powoda, podczas wykonywania kary pozbawienia wolności.

W ocenie Sądu Okręgowego przebywanie w warunkach nadmiernego zagęszczenia pociągało za sobą ograniczenia w utrzymaniu odpowiedniej higieny, jak również uniemożliwiało zachowanie niezbędnej intymności. Utrudniało spożywanie posiłków w normalnych warunkach, wymuszając trzymanie talerzy na kolanach bądź na łózkach. Kąciki sanitarne, które nie są wygrodzone w sposób trwały w sposób oczywisty nie gwarantują intymności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych.

Pozwany naruszył godność powoda i jego prawo do zachowania prywatności, jego postępowanie zarówno w świetle Konstytucji RP, jak i Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności należy uznać za bezprawne. Rodziło to odpowiedzialność pozwanego określoną w art. 24 § 2 k.c. i art. 448 k.c.

Określając wysokość zadośćuczynienia, Sąd I instancji wziął pod uwagę nie tylko przeludnienie panujące w Zakładzie Karnym w P., ale także fakt, iż powód poza codziennym godzinnym spacerem opuszczał celę, uczęszczając do szkoły zawodowej i technikum a także na zajęcia do klubu literackiego, karaoke i inne zajęcia kulturalno oświatowe organizowane przez pozwanego.

Nie bez znaczenia, w ocenie Sądu Okręgowego, pozostaje fakt, że powód był wielokrotnie skazany i trafił do zakładu karnego po raz kolejny.

Mając powyższe na uwadze, Sąd I instancji uznał, że kwota 1.000 zł tytułem zadośćuczynienia będzie w tym wypadku odpowiednią sumą.

Sąd Okręgowy zasądził odsetki ustawowe na podstawie art. 481 k.c. od dnia wniesienia pozwu, zgodnie z żądaniem pozwu w tym zakresie.

O kosztach procesu orzekł w myśl art. 100 k.p.c., ponieważ wysokość zasądzanego roszczenia zależała od oceny Sądu, jak również w oparciu o zasadę słuszności wyrażoną w art. 102 k.p.c., gdyż powód przebywa w zakładzie karnym, nie ma żadnego majątku i nie osiąga żadnych dochodów.

O kosztach zastępstwa procesowego dla pełnomocnika ustanowionego urzędem Sąd Okręgowy orzekł w oparciu o § 6 pkt 6 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Powyzszy wyrok w części oddalającej powództwo (pkt.2 wyroku) apelacją zaskarżył powód, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 448 k.c. poprzez przyjęcie przez Sąd Okręgowy zasądzonej kwoty 1.000 zł jako odpowiedniej sumy zadośćuczynienia, a w konsekwencji oddalenie przez Sąd I instancji żądania powoda w pozostałym zakresie, skutkujące zasądzeniem kwoty nieproporcjonalnej do wyrządzonej powodowi przez pozwanego krzywdy oraz sprzeczność zaskarżonego orzeczenia z całokształtem okoliczności ustalonych przez Sąd w toku postępowania i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty rażąco niskiej wbrew ustaleniom poczynionym i przyznanym przez Sąd I instancji, iż w przypadku powoda doszło do naruszenia prawa do godnego traktowania.

Skarżący wniósł o zmianę wyroku w zaskarżonej części i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty 249.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w płatności, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Płocku.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda jest zasadna jedynie w części.

Na uwzględnienie zasługują bowiem zarzuty podniesione przez skarżącego dotyczące wysokości przyznanego przez Sąd Okręgowy zadośćuczynienia z tytułu naruszenia dóbr osobistych powoda.

Zasadniczym kryterium decydującym o wysokości należnego zadośćuczynienia stanowi przede wszystkim rozmiar (zakres) doznanej przez pokrzywdzonego krzywdy, a niewymierny charakter takiej krzywdy sprawia, że ocena w tej mierze winna być dokonywana na podstawie całokształtu okoliczności sprawy. O wysokości zadośćuczynienia decyduje zatem Sąd po szczegółowym zbadaniu wszystkich okoliczności sprawy, kierując się podstawową zasadą, że przyznane zadośćuczynienie powinno przedstawiać realną wartość dla pokrzywdzonego i uwzględniać stosunki majątkowe panujące aktualnie w społeczeństwie.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego, zarzut niewłaściwego określenia wysokości zadośćuczynienia mógłby być uwzględniony wtedy, gdyby nie zostały wzięte pod uwagę wszystkie istotne kryteria wpływające na tę postać kompensaty (wyrok z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 536/98, nie opubl.; wyrok z dnia 26 lipca 2001 r., II CKN 889/00, nie opubl.; wyrok z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 605/00, nie opubl.), albo gdyby sąd uczynił jedno z wielu kryteriów decydujących o wysokości zadośćuczynienia elementem dominującym i przede wszystkim w oparciu o nie określił wysokość takiego zadośćuczynienia (wyrok z 26 września 2002 r. III CKN 1037/00, opubl. LEX nr 56905). Stosownie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2000 r., II CKN 1119/98, (publ. LEX nr 50884 t.2) oceniając wysokość przyjętej sumy zadośćuczynienia, jako „odpowiedniej”, sąd korzysta z daleko idącej swobody, niemniej jednak nie może to być suma rażąco odbiegająca od zasądzanych w analogicznych przypadkach.

Oceniając w tym znaczeniu wysokość przyznanej powodowi kwoty 1.000zł tytułem zadośćuczynienia uznać należy, że przy jej ustaleniu doszło do obrazu przepisu art. 445 § 1 k.c.

Bezspornym w niniejszej sprawie jest, że poprzez umieszczenie powoda w celach o powierzchniach mniejszych niż 3 m² naruszono dobro osobiste skarżącego w postaci godności (art. 23 k.c.). W ocenie sądu odwoławczego przyznana jednak powodowi kwota 1000 zł tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę nie może być uznana za „odpowiednią” w rozumieniu art. 448 §1 k.c. Uwzględniając kompensacyjną funkcję zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, którego głównym celem jest zatarcie lub co najmniej złagodzenie następstw naruszenia dóbr osobistych stwierdzić należy, że wysokość zadośćuczynienia winna zależeć przede wszystkim od wielkości doznanej krzywdy. Dla jej sprecyzowania i przyjęcia „odpowiedniej” sumy zadośćuczynienia uwzględnić należy takie okoliczności, jak rodzaj naruszonego dobra, rozmiar doznanej krzywdy, intensywność naruszenia, stopień negatywnych konsekwencji dla pokrzywdzonego wynikających z dokonanego naruszenia dobra osobistego, w tym także niewymiernych majątkowo, nieodwracalność skutków naruszenia, stopień winy sprawcy.

Jak wynika z poczynionych ustaleń faktycznych powód przebywał w celach, w których norma powierzchniowa dla jednego skazanego była obniżona w długich przedziałach czasowych (ponad 2 lata), co wydatnie utrudniało funkcjonowanie osadzonych w bieżących sprawach życia codziennego. Powód i inni odbywający karę pozbawienia wolności z uwagi na małą ilość miejsca zmuszeni byli do spędzania niemal całego dnia na swoich łóżkach, gdzie również spożywali posiłki. Załatwianie potrzeb fizjologicznych w takich warunkach również następowało, co jest rzeczą zrozumiałą, z ograniczeniem intymności i wydłużonym okresem oczekiwania na swoją kolej.

Dlatego też zdaniem Sądu Apelacyjnego należne powodowi zadośćuczynienie winno wynosić 4000 zł, bowiem przyznana przez Sąd pierwszej instancji kwota 1000 złotych nie jest wystarczająca dla zrealizowania podstawowego celu zadośćuczynienia jakim jest złagodzenie cierpień fizycznych i psychicznych występujących u poszkodowanego.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 §1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok w tym zakresie, o treści jak w punkcie I sentencji.

W pozostałej części apelacja powoda nie zasługiwała na uwzględnienie. Pamiętać bowiem należy, że zadośćuczynienie nie może stanowić źródła wzbogacenia poszkodowanego i powinno uwzględniać stosunki majątkowe panujące w społeczeństwie. Ponadto sam pobyt w jednostce penitencjarnej związany jest ze swej istoty z określoną dolegliwością, która wynika z zastosowanej wobec powoda sankcji karnej za popełnione przestępstwo i ma również za zadanie realizowanie prewencji indywidualnej w stosunku do skazanego (art. 53 k.k.). Samo skazanie i ukaranie karą pozbawienia wolności zakłada określoną dolegliwość i ograniczenia w różnym zakresie odnoszące się do konieczności przebywania w warunkach izolacji w jednym pomieszczeniu z innymi osobami na stosunkowo niewielkiej powierzchni, limitowanie czasu i form przebywania poza celą, załatwiania potrzeb fizjologicznych w warunkach ograniczenia pełnej intymności, organizowania kąpieli i prania odzieży według pewnych reguł wymuszonych warunkami bytowania w dużej zbiorowości. Dlatego też należne powodowi zadośćuczynienie może obejmować tylko takie cierpienia fizyczne i psychiczne, które wprost nie wynikają z istoty i celu odbywania izolacyjnej kary pozbawienia wolności.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego w stosunku do powoda zasądzona kwota 4000 zł uwzględnia doznane przez niego cierpienia fizyczne i psychiczne związane z pobytym w przeludnionej celi. Słusznie przy tym zauważył Sąd I instancji, że powód, w okresie kiedy występowało zjawisko przeludnienia uczęszczał do szkoły, zdobywał zawód, uczestniczył w zajęciach sportowych i kulturalnych a zatem część czasu spędzał poza celą, co w pewnym zakresie łagodziło dyskomfort odbywania kary izolacyjnej. Jest to okoliczność, która – zdaniem Sądu Apelacyjnego- nie może pozostawać bez wpływu na określenie wysokości należnego powodowi zadośćuczynienia.

Nie można zatem przyjąć za skarżącym, że sam fakt umieszczenia powoda w celach, w których przekroczone zostały normy powierzchniowe, spowodował krzywdę o takim rozmiarze, która uzasadniałaby zasądzenie kwoty 250.000 zł. Żądanie zasądzenia od Skarbu Państwa kwoty zadośćuczynienia w tej wysokości jest przesadnie a nawet rażąco wygórowane i w znaczący sposób odbiega od sum zasądzanych w podobnych sprawach.

Ustalając kwotę zadośćuczynienia na poziomie 4.000zł Sąd Apelacyjny posiłkował się innymi rozstrzygnięciami sądów w sprawach dotyczących naruszenia dóbr osobistych w związku z przeludnieniem w zakładach karnych. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 listopada 2009 roku, wydanym w sprawie III CSK 62/09 (opubl. LEX nr 738354) wprawdzie stwierdził, że z uwagi na subiektywny charakter krzywdy przydatność kierowania się, przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia, sumami zasądzonymi z tego tytułu w innych przypadkach jest ograniczona, to jednak dodał, że przesłanka ta nie jest jednak całkowicie pozbawiona znaczenia, pozwala bowiem ocenić, czy na tle innych podobnych przypadków zadośćuczynienie nie jest nadmiernie wygórowane. Jednolitość orzecznictwa sądowego w tym zakresie odpowiada poczuciu sprawiedliwości i równości wobec prawa. Postulat ten może być jednak uznany za słuszny, jeżeli daje się pogodzić z zasadą indywidualizacji okoliczności określających rozmiar krzywdy w odniesieniu do konkretnej osoby poszkodowanego i pozwala uwzględnić przy orzekaniu specyfikę poszczególnych przypadków. Zasada umiarkowanej wysokości zadośćuczynienia trafnie łączy wysokość zadośćuczynienia z wysokością stopy życiowej społeczeństwa, gdyż zarówno ocena, czy jest ono realne, jak i czy nie jest nadmierne, pozostawać musi w związku z poziomem życia, jednakże ma uzupełniający charakter w stosunku do kwestii zasadniczej, tj. rozmiaru szkody niemajątkowej.

Oceniając sytuację P. F. indywidualnie stwierdzić należy, że rozmiar doznanej przez niego krzywdy nie był znaczny, jego sytuacja nie odbiegała szczególnie od sytuacji innych osób osadzonych w celach przeludnionych. Podkreślenia wymaga to, że poza stwierdzonym przeludnieniem w celach i wiążącymi się z tym uciążliwościami typu spożywanie posiłków na łóżku, utrudnienie otwarcia okien i wietrzenia cel pozwany Zakład Karny zapewnił powodowi pozostałe warunki odbywania kary pozbawienia wolności na odpowiednim poziomie

Kierując się powyższym, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację powoda w pozostałej części.

O kosztach nieuiszczonej pomocy prawnej, udzielonej z urzędu powodowi w postępowaniu apelacyjnym orzeczono w myśl § 19 w zw. z § 11 ust.1 pkt.25 w zw. z §2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września

2002r w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U.Nr 163, poz. 1348 ze zm.)

Mając na uwadze trudną sytuację życiową i materialną powoda, na podstawie art. 113 ust.4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2010 r. nr 90, poz. 594 z późniejszymi zmianami) Sąd Apelacyjny nie obciążył go nieuiszczoną opłatą od oddalonej części apelacji.